

GEZİCİ KÜTÜPHANELER

Türker ACAROĞLU

Basma Yazı ve Resimleri
Derleme Müdürü

Türkiye'de ilkin Nevşehir ve Niğde illerinde at ve eşek sırtında başlayan, şimdi de İstanbul, Ankara ve İzmir şehirlerinde jip ve otobüs üzerinde faaliyetine devam eden gezici kitaplıklar, aslında, genel kitaplıkların halka ödünç kitap veren özel servislerinden ibarettir. Fransızlar buna **Bibliobus**, İngiliz'ler ile Amerikalılar da **Bookmobil** derler. Ama, bizdeki gibi şehir içine değil, daha çok şehir dışına, kır ve köylere hizmet ederler. Köy okullarında gezici kitaplığın birer **kitap deposu** bulunur. Yılda iki - üç kez yenilenen bu depodan, çocuk olsun, yetişkin olsun, dolayda yaşayan herkes yararlanır.

Bizde kitaplık kurmak isteyen bazı köyler ile nahiyelerin, ara sıra gazetelere mektup göndererek, kitap yardımı ricasında buldukları görülür. Bir kaç yüz ya da bin nüfuslu bir köyde bir okul ya da halk kitaplığı kurmanın zorluğu üzerinde duracak değiliz. Bu amaçla harcanan çabalar ne olursa olsun, sonuç sınırlı kalır. Kitaplıktaki eserler pek değerli olsa bile, bütün okurların çeşitli zevk ve gereksinmelerine (ih-

tiyaç) karşılık vermeğe kitap sayısı yetmez. Oysa ki bir kitaplığın yenileştirilmesi, gençleştirilmesi, yaşadığımız çağa uyması; her şeyden önce, onun varlığı - yokluğu ile ilgilidir.

Bunun için, uzun zamandır, tek başına bırakılmış küçük kitapların dramına bir çare olarak, kitapların gezip dolaşması (trafik, circulation) gösterilmektedir.

Bu güzel düşünce bizde pek yeni olmakla birlikte, batıda, hele Fransa'da bunun tarihçesi tâ 1842 yılından başlatılır. Emile de Girardin adlı bir Fransız yazarı o yıl Fransa ulusal eğitimi üzerine yazdığı bir kitapta şöyle der :

«İyi kitaplar yayınlamak, bunları okuldan çıkınca çocukların eline parasız vermek, bu ciltler okunduktan sonra da yenileriyle değiştirmek... Bunun için, her ilin Merkez Halk Kitaplığına bağlı, her ilçe ve köyün birer temsilci buldurması, bunların kitapları değiştirip yenilemesi yeter de artar bile.

Temsilciye gönderilecek kitapların sayısı, kasaba ya da köyün nü-

fus sayısı ile orantılı olur. İyi bir değişim ve dolaşım sisteminde, il başına 5.000 ya da 6.000 cilt kitap yetebilir. Her ay kitaplar yenilenir.»

XIX. yüzyılın son yarısı ile XX. yüzyılın ilk yarısında bir çok deneme yapıldı. Birinci Dünya Savaşı bitince Fransa'da Soissons ilinden sonra, 1937 de Marne ilinde, 1940'ta Dordonge ilinde gezici kitaplıklar kuruldu. Ancak, belediye kitaplık memurlarının fedakârlığı ile açılabilen bu kitaplıklar iyi bir statüden, düzenli bir bütçeden yoksundu. Bu yüzden, gelişmeleri durakladı. Başka ülkelerde görülen ekonomik ve etkili bir sistemden örnek alınarak, gereksinme giderildi.

Fransa, Alman işgalinden kurtulduktan sonra bir **Kitaplıklar ve Halk Okuma Odaları Müdürlüğü** kurulunca, tam 17 ilde birden ödünç kitap veren merkez kitaplıkları açıldı. Bunlar, genel olarak il merkezinde, gösterişsiz kitap depoları biçiminde kurulmuş Devlet kitaplıklarıdır. Yöneticileri olan meslekten kitaplıkcılara bir **Danışma Komitesi** yardım eder. Danışma Komitesi il genel meclisi üyeleri, belediye başkanları, öğretmenler, müfettişler, sendikacılar, kültür ve kadın dernekleri temsilcileri, depoziteler (kitapları depo edenler) üye olabilir.

Bazı kitaplar çok sayıda bulunsa bile, gelişmeye devam eden, hattâ 30.000'i aşan kitap mevcudu, büyük bir seçme olanağı sağlar, kitap-

lık memuru isteklerin hemen tümünü karşılamak olasılığını verir. Çünkü, yeni yeni kitap sandıkları taşıyan gezici kitaplığın depo ettiği kitaplar, okulların ve depozitelerin isteklerini dikkate alan her köyün arzusuna göre seçilir.

Fransa'da bir tek ilde 70.000'den fazla kitabın depo edildiği görülmüştür (1949). Depoziter canla-başla çalışırsa, okuyucu ve ödünç alınan kitap sayısı artar, okuma zevki yükselir.

Türkiye'de köylülerin kitaplık hizmetinden yararlanmaları için yapılacak çok iş var. Ne yazık ki, bizde bu yol açılmış değil. Hiç olmazsa, evlere ödünç kitap veren kitaplıklarımız günden güne kitap mevcudunu çoğaltmalı, kendi kitaplarını halka tanıtmalı, kişisel istekleri bildiği kadar karşılamalı, hattâ bunları isteklendirip özendirmelidir. Her yıl Kasım ayında kutlanan **Kitap ve Kitaplık Haftası**'nda, genel olarak **kitap propagandasını** güçlendirmeli, bir sevinç ve bilgi kaynağı olan **okuma kampanyası** açmalıdır. **Türk Kütüphaneciler Derneği** de her yıl seçeceği en güzel, en değerli, yararlı bir kitabı **Yılın kitabı** olarak ilân etmelidir.

Ama kitaplık memurunun her köyde depoziteler ve okurlardan yardımcıları da bulunmalıdır. Kitap deposu, gizli bir depo olmaktan çıkmalı. Depoziteler, okurların kitaplara gelmesini beklememeli. Gezici

kitaplığın geçiş zamanını en geniş biçimde halka duyurmalı. Depoya gelen yeni kitapların bir listesini asıp yaymalı. Kitap klüpleri kurmalı, buralarda aktüel konulu bir kitabın ya da yeni çıkan bir romanın tartışmasını yaptırmalı, yüksek sesle kitap okutmalıdır. Her gün yeni okurlar edinmeli, bayağı polis romanları ya da duygusal kitaplarla vakit geçirenleri daha güç okunur, fakat kaliteli eserlere yöneltmelidir.

Bu noktada depozitelerin öğreticilik, yol göstericilik ödevi de vardır. Bu nedenle, gezici kitaplıkların yayılmasında, özellikle köy ilkokul öğretmenlerine, kitaplık memurlarıyla işbirliği halinde oynayacak pek büyük bir rol düşmektedir.

Yalnız bir gezici kitaplığı bulunan illerde değil, öteki illerimizde

de, hatta Kıbrıs'ta bile bu konuda çaba harcamaktan geri durmamalıyız. Yeni gezici kitaplıklar kurmasını Devletten ısrarla istemeliyiz. Bunlar sinema makineleriyle de donatılırsa, çok daha iyi olur. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar ve Halk Eğitimi Genel Müdürlükleri işbirliği yapmalıdır.

Üç ya da beş ilimizde elde edilen sonuçlar; resmî, yarı-resmî ya da özel yeni girişmelere (teşebbüs) konu olmalı. İl Genel Meclisleri, Belediyeler ya da Bakanlıklar gezici kitaplıkları desteklemeli, korumalı finanse etmelidir. Kır ve köylerde yaşayan halkımızın okumasını örgütlemek, başlanan işin arkasını bırakmak, bunu iyi bir sonuca vardırılmak hususunda Devletin yakın bir gelecekte daha büyük yatırımları öngörmesini dileyelim!